

FAKTA-ARK 20

DANMARKS HISTORIE

Nutidens Danmark dækker et areal på ca. 43.000 km² og har et befolkningstal på ca. 5,9 mio.

For 500 år siden var det anderledes. Dengang regerede den danske konge over et rige, der blandt andet omfattede Norge, Island og landområder, der nu hører til Tyskland og Sverige. Befolkningen talte dansk, norsk og tysk. Sammenlignet med tidligere, hvor landet var en stormagt i Norden og området omkring Østerøsen, er Danmark i dag en mindre nationalstat.

Jellingestenen.

Dette fakta-ark handler om:

- **Vigtige perioder, begivenheder og personer i Danmarks historie**

Den tidlige historie

Omkring 12.500 f.Kr. begyndte der at komme mennesker til det område, hvor Danmark nu ligger. De første, der kom, levede af jagt og fiskeri. Flere tusind år senere – omkring 4.000 f.Kr. – gik man over til at dyrke jorden og holde husdyr. For godt 2.000 år siden blev det almindeligt at bo sammen i landsbyer. Og fra omkring 700 e.Kr. opstod der rigtige byer som fx Ribe.

Vikingetiden (ca. 750 –1050)

Snart herefter blev større og større dele af Danmark styret af en konge. Kong Harald Blåtand, som døde i 987, rejste en runesten i Jelling. På den står der, at det var ham, Harald Blåtand, der samlede Danmark til ét rige. Denne sten kan man stadigvæk se i Jelling i Jylland. Man kalder stenen for Danmarks dåbsattest*, fordi der også står på stenen, at Harald Blåtand gjorde danskerne kristne.

Perioden fra ca. 750 til ca. 1050 har fået navn efter vikingerne. Det var krigere fra Skandinavien (Danmark, Norge og Sverige), som sejlede ud på togter* til andre lande, fx England, Irland, Frankrig og Rusland. Og i 1013 lykkedes det den danske konge Svend Tveskæg at erobre England. De næste cirka 30 år - frem mod 1042 - var England regeret af flere danske konger.

Vikingerne skibe var hurtige; de havde sejl og årer, og de havde en flad bund, så de kunne sejle direkte op på stranden. Vikingerne fik meget krigsbytte* med hjem fra deres togter. Danmark blev i denne periode rigere. Der opstod flere byer (Odense, Aalborg og Aarhus), og de store, runde vikingeborge, fx Trelleborg og Fyrkat, er også fra denne tid.

Middelalderen (ca. 1050-ca. 1500)

I løbet af vikingetiden havde kongen fået mere og mere magt. Det var de rigeste mænd i landet, stormændene, utilfredse med, så der var tit konflikter mellem dem og kongen. I 1086 endte en konflikt med, at stormændene slog kongen Knud den Hellige ihjel. Det betød, at det for en tid var forbi med den stærke kongemagt. Kongerne blev herefter mere afhængige af stormændene, end de havde været før.

Kristendommen kom til Danmark under kong Harald Blåtand, som selv blev døbt* omkring 965. I de første 5-600 år, efter at Danmark var blevet kristent, var den danske kirke en del af den romersk-katolske kirke. Biskopper, præster og munke arbejdede for at udbrede kristendommen i landet, og kirken fik større og større magt. Der blev bygget kirker og klostre over hele landet.

Kirken var rig, og den ejede en stor del af den danske jord. Kongen var nu ikke alene afhængig af stormændene, men også af kirken.

Der opstod i middelalderen fire klasser eller stænder i det danske samfund:

- Gejstligheden (præster og andre kirkelige personer)
- Adelen (stormænd, som ejede jord og havde pligt til at yde krigstjeneste)
- Borgerne (fx håndværkere og handelsfolk, som boede i byerne)
- Bønderne

I middelalderen blev Europa og Danmark ramt af pest - en sygdom, som slog mange mennesker ihjel. Det skete omkring 1350. Cirka en tredjedel af Danmarks befolkning døde. Det medførte store økonomiske og sociale forandringer i det danske samfund. Kongen fik igen mere magt – bl.a. fordi han ofte overtog den jord, som tilhørte personer, der døde af pesten.

I 1397 blev Danmark, Norge og Sverige samlet i en union, Kalmarunionen. De tre lande var samlet i Kalmarunionen frem til 1523. Danmark og Norge fortsatte med at være i union sammen helt frem til 1814.

Reformationen (1536)

Den danske kirke brød* i 1536 med den katolske kirke og paven i Rom. Den begivenhed kalder man for reformationen. Med reformationen blev protestantismen indført i Danmark. Kirken blev til en statskirke med kongen som overhoved.

Det betød bl.a., at kongen overtog kirkens jord, ca. en tredjedel af landets dyrkede areal. Reformationen styrkede* kongens magt og gav samtidig adelen øget indflydelse på kirkens bekostning.

Renæssancen (ca. 1536 – ca. 1660)

I den periode, der bliver kaldt for renæssancen, var Danmark ofte i krig med nabolandet Sverige. De to lande kæmpede om magten i området omkring Østersøen. Danmark led mange store nederlag* i disse krige. Det betød bl.a., at Danmark i 1658 tabte Skåne, Halland og Blekinge til Sverige.

Christian 4. er en af de mest kendte konger gennem Danmarks historie. Han regerede i næsten 60 år fra 1588 til 1648. Han er bl.a. kendt for sin store byggelyst. Børsen, Rundetårn og slottet Rosenborg – alle tre i København – hører til Christian 4.s mest kendte bygningsværker.

- Børsen.
- Rundetårn.
- Rosenborg.

Enevælden og landboreformerne (1660 – 1848)

De mange nederlag og tabet af Skåne, Halland og Blekinge førte til en politisk krise i Danmark. Resultatet af krisen blev, at landet fik en ny styreform i 1660-61. Før den tid var Danmark et valgkongedømme, dvs., at kongen blev valgt af adelen. I stedet for et valgkongedømme fik man i 1660 et arveligt monarki. Kongemagten skulle nu automatisk gå i arv inden for kongehuset. Oftest var det kongens ældste søn, som arvede titlen som konge. Kongen blev også enevældig. Det skete i 1661. Det betød, at kongen fik hele magten i landet. Han kunne regere uafhængigt af adelen. Enevælden varede frem til 1848.

I slutningen af 1700-tallet blev der i Danmark gennemført en række landboreformer, som fik stor betydning for det danske samfund. Reformene betød bl.a., at bønderne nu selv kunne bestemme, hvor de ville arbejde og bo. Tidligere havde de fleste bønder været tvunget til at arbejde for en bestemt godsejer og bo et bestemt sted. Reformene betød også, at bønderne kunne eje deres egen jord i stedet for at leje den af godsejeren. Og det betød, at der opstod en ny gruppe i samfundet: selvstændige gårdmænd.

Landboreformerne fik også betydning for, hvor bøndernes gårde lå. Før landboreformerne boede bønderne sammen i landsbyer og dyrkede i fællesskab jorden omkring landsbyen. Nu blev den enkelte gård ofte flyttet fra landsbyen ud på selve den mark, som bonden dyrkede. Dette er stadig synligt i det danske landskab, hvor mange gårde ligger for sig selv midt på den jord, som hører til gården. De nye, selvstændige gårdmænd fik større økonomisk frihed, men de havde som resten af befolkningen ingen politiske rettigheder. Det var stadig kongen, der bestemte det hele.

Demokrati (1849)

Fra slutningen af 1700-tallet og op gennem første halvdel af 1800-tallet bredte tanker om frihed til den enkelte borger og lighed mellem mennesker sig. I Danmark voksede utilfredsheden med, at kongen var enevældig. Man ønskede i stedet en demokratisk forfatning, der begrænsede kongens magt. Forfatningen skulle sikre, at befolkningen fik indflydelse* på de beslutninger, der blev taget i landet.

Kong Frederik 7. gav i 1848 efter for kravet om demokrati. Han afgav sin enevældige magt og erklærede sig som konstitutionel konge. Det førte til Danmarks første frie forfatning, Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1849.

Grundloven betød, at Danmark fik to lovgivende forsamlinger: Folketinget og Landstinget, der sammen blev kaldt for Rigsdagen. Befolkningen kunne stemme om, hvem der skulle sidde i Rigsdagen, og fik dermed indflydelse på lovgivningen i Danmark.

Grundloven fra 1849 betød dog ikke, at alle borgere fik politisk indflydelse. Fx kunne kvinder, fattige og mænd under 30 år ikke stemme til Rigsdagen. Det fik de først mulighed for senere, i forbindelse med at grundloven blev ændret i 1915. Men sammenlignet med de fleste andre staters forfatninger på den tid var den danske grundlov meget demokratisk.

Et lille land (1864 – 1914)

I forbindelse med en krig mellem Det Tyske Forbund og Danmark i 1864 mistede Danmark de to hertugdømmer Slesvig og Holsten. Disse to områder havde gennem lang tid været en del af det danske rige. Nu blev Danmark meget mindre. Derfor blev det vigtigt at bruge det, der var tilbage af Danmarks jord, bedst muligt for at skabe vækst. Man gik fx i gang med at opdyrke den jyske hede. Og mange landmænd begyndte at avle dyr i stedet for blot at dyrke korn, fordi de kunne tjene mange flere penge på fx smør, flæsk og æg end på kornprodukter.

Fra 1840'erne blev der bygget jernbaner i Danmark. Det betød, at man pludselig kunne transportere varer og mennesker meget hurtigere end tidligere. Og efter 1870 begyndte industrialiseringen også at gå meget hurtigere. De mange nye fabrikker, som normalt lå i byerne, havde brug for meget arbejdskraft. Det betød bl.a., at mange fattige landarbejdere flyttede til byerne for at arbejde. Der opstod dermed en ny befolkningsgruppe: arbejderklassen.

Neutralitet og besættelse (1914 – 1945)

Danmark var neutralt under 1. Verdenskrig (1914–1918). Under 2. Verdenskrig besatte* tyske tropper Danmark den 9. april 1940. Regeringen besluttede at bøje* sig og var tvunget til at samarbejde med den tyske besættelsesmagt. Den folkelige modstand mod den tyske besættelsesmagt blev efterhånden så stor, at samarbejdet med Tyskland brød* sammen i august 1943. Regeringen indgav sin afskedsbegæring*, og den danske hær blev opløst.

Krigens sidste halvandet år var præget* af en voksende modstand mod den tyske besættelsesmagt. Tyskerne og deres danske samarbejdspartnere blev angrebet i forskellige aktioner, hvor der blev brugt våben og sprængstoffer*. Danmark blev officielt befriet af britiske tropper den 5. maj 1945.

Internationale alliancer og samarbejde

Efter 2. Verdenskrig har Danmark været med i en række internationale alliancer og deltaget i internationalt samarbejde:

- FN: I 1945 blev Danmark medlem af FN, da organisationen blev dannet.
- NATO: I 1949 blev Danmark medlem af forsvarsalliancen NATO. NATO er en forsvarsalliance, som forpligter medlemslandene til at forsvare hinanden i tilfælde af et angreb. Danmark havde været neutral i international politik siden 1864. Men med medlemskabet af NATO opgav Danmark sin neutralitetspolitik.
- EU: I 1973 blev Danmark medlem af EF (i dag EU). Danmark har dog nogle forbehold over for dele af samarbejdet i EU. Fx har Danmark ikke indført den fælles europæiske valuta, euroen, men har beholdt den danske valuta, kronen.

Tyskefly over København nedkaster papirer, der fortæller, at Danmark er besat.